

יש מי שכתב שאפילו בזמן הזה שאין היובל נוהג ואין לנו דין עבד עברי ממש — גופו קנוי לענין שבועה, שהתובע לחברו השבע לי שאין עבדי אתה — אינו מחייב שבועה כתביעת שאר ממון, אם לא על ידי גלגול.

ומקור דין זה נלמד בקל-וחומר מהשבעת הסוטה, שהבעל מגלגל עליה שבועה שלא סתה גם בעודה ארוסה (אמן אמן), הגם שארוסה אינה שותה את המים ולא נשבעת (תחת אישך). וכן נשבעת שלא נטמאה גם מאיש אחר — קל וחומר לממון שניתן להיתבע בעד אחד, אינו דין שמגלגלין. ואפילו בתביעת ספק, כגון שותפין ואריסין שחלקו, אם חייב האחד לחברו שבועה ממקום אחר, מגלגל עליו זה שבועה שאין בידו ממון שלו. (מה מצינו בסוטה שעשה בה ספק כודאי, אף זה). כתבו התוס': אין מגלגל אלא בספק שיש לנו לחוש עליו קצת, אבל אין יכול לגלגל על חברו שבועה שלא גנב לו שום דבר מעולם.

אמירת הסוטה 'אמן אמן', ופרטי דיני גלגול שבועה בסוטה — נתבארו בסוטה יח.
דיני סוטה ארוסה ושומרת יבם — שם כג-כד.
דין 'מנוקה מעוון' — שם מז.

דף כח

נו. מה דינו של הקורא לחבירו עבד, רשע, ממזר?

הקורא לחברו 'עבד' — היא בנידוי. כלומר בית דין משמתים אותו. (מדה כנגד מדה, הוא קרא לחבירו עבד שהוא ארור, כך מקללים אותו ב'ארור'. תוס').
'ממזר' — סופג את הארבעים (קונסים אותו מכות מרדות. הוא אמר שחברו עבר בלאו, לפיכך סופג את הארבעים כדין עובר בלאו).
'רשע' — יורד עמו לחייו. (לזה אין ב"ד נזקקים, אבל הוא מותר לשנאתו ואף למעט פרנסתו ולירד לאומנותו. רש"י).

א. יש אומרים שאין התר להנקם בכגון זה ולגמול רעה, אלא כלומר רגיל להתקוטט עמו כאילו הכהו.
ב. כאשר מנהג המקום בהענשה אחרת מזו האמורה — הכל הולך אחר המנהג. (עפ"י ראשונים).

נו. א. באלו דברים ניתן לעשות קנין חליפין ובאלו אין ניתן?

ב. האם יש אופנים שמטלטלין נקנים על ידי דמים?

ג. מהם באורי המשפט 'כל הנעשה דמים באחר, כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין'?

א. נחלקו רב ולוי (בב"מ מז) האם מטבע נעשה חליפין אם לאו, וקיימא לן (כרבי יוחנן, עולא ורבי אסי) אין מטבע נעשה חליפין (משום שדעתו על הצורה, וזו עשויה ליבטל שהמלכות פוסלתה, ואינה כלום). בפירות — נחלקו אמוראים; רב ששת אמר: פירות עושים חליפין (לקיים כל דבר). ורב נחמן אמר: פירות אינם עושים חליפין (נעל ולא דבר אחר).
(הלכה כרב נחמן).

בכלים, לכל הדעות עושים חליפין (ושלף איש נעלו...).

- א. לפרש"י, כל דבר שאינו כלי — דינו כפירות, וכגון שור חי. ואילו רבנו חננאל ור"י סוברים ששאר מטלטלין שמשמשים בהם כגון שור וחמור, דינם ככלים. לא נחלקו אלא בפירות ובשר וכד'.
- ב. לדברי רבנו תם, חליפי 'שוה בשוה' מועילים אף בפירות.
- ג. הסיקו בגמרא (ב"מ מו) שהמטבע אינו נקנה בחליפין, אבל פירות נקנים בחליפין, אפילו לרב נחמן.
- ד. ישנה דעה האומרת שצריך לשום את החפץ בעת החליפין, שידע כל צד מה הוא מחליף ומקבל. ויש חולקים.

ב. לפי אפשרות אחת בפירוש המשנה (וכן צריך לפרש לרב נחמן, לפי הסלקא-דעתין, ולפרש"י אף למסקנא), לרבי יוחנן שאמר דבר תורה מעות קונות, אפשר לקנות מטלטלין בדמים שהלוקח חייב למוכר, כיצד? מכר לחברו שור והלה משכו ונתחייב לו דמים, יכול המוכר לקנות מהלוקח פרה באותם דמים שהוא חייב לו, בכולם או במקצתם, ואמר לו: מעות שאתה חייב לי נתונים לך בדמיה. ודמים אלו קונים בלא משיכת פרה. כי מה טעם אמרו חכמים אין מעות קונות אלא משיכה, גזרה שמא יאמר לו המוכר נשרפו חטיף בעלייה, הלכך לא גזרו בכגון זה שאינו מצוי, ונשאר דין תורה על עמדו, שהדמים קונים כל דבר.

וכן פסקו הר"ף והרא"ש, טור ושלחן ערוך (ח"מ קצט). ויש אומרים שפירוש זה אינו קיים למסקנא. (עפ"י רב האי גאון ועוד).

ויש אומרים שאי אפשר לעשות קנין בהלואה כלל, אף לא בחוב הבא מחמת מכר, ומדובר כשאמר שהקנין ייעשה בהנאת מלוה, לא במלוה עצמו. (עתוס' ב"מ מו: חו"מ שם).

אופן נוסף שאינו שכיח, שהמעות קונות מטלטלין — ע' ב"מ מו.

- ג. פירוש אחד: מטבע [שניתן כדמים לכל דבר] נעשה חליפין. אך דין זה שנוי במחלוקת וקיימא לן אין מטבע נעשה חליפין.
- פירוש שני: כל דבר הנישום בדמים, כלומר כל המטלטלין מלבד כסף עצמו — נעשה חליפין. גם פירוש זה אינו מיושב לשיטות האומרות פירות ובשר וכו' אינם עושים חליפין.
- פירוש שלישי: יש דמים שהם קונים כחליפין, בתורת קנין כסף, כגון שקונה מהלוקח בדמים שהוא חייב מחמת דבר שמכר לו.

דפים כח — כט

- נח. א. מה בין רשות הגבוה לרשות הדיוט לענין פעולות הקנין?
- ב. הלוקח חפץ מרשות ההקדש ונשתנה מחיר החפץ בין המשיכה לנתינת המעות, מה הדין?
- א. קנין רשות גבוה (= הקדש) — בכסף ('ונתן הכסף וקם לו'), וקנין רשות הדיוט — בחזקה (= משיכה במטלטלין). ולכן, גיזבר שנתן מעות בבהמה, אפילו בהמה בסוף העולם — קנה. ובהדיוט לא קנה עד שימשוך.
- אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. כיצד? האומר שור זה עולה, בית זה הקדש — אפילו בסוף העולם קנה, ובהדיוט לא קנה עד שימשוך / שיחזיק.